

تۆرك يوردى

ناشرى : تۆرك يوردى .

مدىرى : آق چورە اوغلى يوسف .

صافى ۱۵

۳۱ مایس ۱۳۲۸

یل ۱

(چنگیز خان) ه دائر

۱

«تورک یوردی» نك یدنجی صایسندە توركلكه عائد اثر اسملى یازاركن ، پاریسده تحصیلده بولونان چالیشقان کنجلیردن م . نر می بلك بولوب کوندردیکی فرانسجه « بویوک چنگیز خان تاریخی » و « تیمورلنك تاریخی » حقدە بیلیوغرافیا معلوماتی ویرمشدك . شمدی ده « بویوک چنگیز خان » تاریخنك مؤلفی ، ۱۸نجی عصر میلادی ابتداسنك معروف مستشرق « پەتی دولاقروا » [Pétis de La Croix] وائیرنه دائر ، ینە نر می بلك لطفاً کوندردیکی کوچوک ، فقط فائدهلی بر مقاله لی درج ایدپورز :

پەتی دولاقرووا قولبەر دورینك بللی باشلی سپالرننددر . حقیقی نقبلرله فرانسە کتبخانه سنە بک قیمتی کتسابلر هدیه ایتمشدر . سرایک تورکجه و عربجه ترجمانی و کاتبی اولق مناسبتیه بویوک بر نفوذ صاحبی ایدی . قرالک توجهنه مظهر اولق و فرانسە حکمدارلرینك حشمتلی منقبلرینی شرقه آ کلاته بیلمک ایچیس « فرانسە تاریخی » تورکجه یه ترجمه ایتدی .

تورکجه دن فرانسجه یه ، فرانسجه دن تورکجه یه ایکی لفت ، تورک و عرب کتابلرینه بر فهرست ، اوچ جلدلک شرق سیاحتنامە سی الک فائده لی اثرلری صیراسندە ذکر ایدیلە بیلیر .

موسیو قولبەر ، فرانسە ده علمی وفکری بر انقلاب یایمق آرزوسیه رە نودو Renaudot ، شارپانتیه Charpentier ، وایان Vaillant ، پیزو Pizot ، زالوا Gallois ، قوتله Cottelier کبی مشهور عالمردن بر مجلس وجوده کتیرمشدی . مجلس ، حکمدار کتبخانه سنندە ، قولبەرک اوندە ، سرایدە انعقاد ایدردی . بورادە یکی اثرلر تدقیق ایدیلیر ، تنقیدلر یاییلیر ، قوتقەرانشلر ویریلردی . قولبەرک دقتی جلب ایدەن پەتی دولاقرووا ده بو مجلسه داخل اولمشدی . بر کون قولبەر دولاقرووا یه طاشکوبری زاده نك فرانسجه یه ترجمە سنی امر ایتمشدی . آرادن بر مدت کچدکدن سوکرە دولاقرووا مترجم تاریخ مقدمه سیله برلکده چنگیز خانک حیاتنه عائد بر شعر تقدیم ایتدی .

قولبه ، بومترجم شعری اوقورکن بویوک چنکیز خانک ماهیتی آ کلامش ،
کندیسنده عظمتی حسلرک یاشادیغنی دویمشدی . اووقت :

— عزیزم دولاقرووا ، دیمشیدی ، بوبویوک قهرمان بزه نیچون یابانجی
قالیور . بونی لسانمزه مطلقا نقل ایتمه یلسک . نسلمز ، آسیا قهرمانلغنی
کورسون ، اوکره نسین .. بن ، بونده ما کدونیا نیک اسکی وحشمتلی حاکمدن
فضله برمزیت کورویورم .

دولاقرووا چالیشمایه باشلادی . شرق و غرب محررلرینک چنکیز خانک
حیاتنه دائر یازدیقلری یازیلری اوقودی . دولاقرووانک یازدیغنی تاریخک
مقدمه سنده شوسطرلر وارد :

Colbert trouva que ce heros mongol méritoit plus justement
que celui de macédoine le superbe titre de « Conquérant de
l'Asie » ...

بوکتاب ، بک اوزون سعیلر نتیجه سنده وجوده کلدی . دولاقرووا ،
۱۶۹۵ میلادی سنه نیک دوردنچی تشرین نایسنده وفات ایتمدیکی وقت چالیشدیغنی
اوداده اثرینک فورمالری بولوندی . آرقاداشلری بوکتابی تکرار تدقیق ایتمدیلر ،
دوزم لندیلر . اووقت قدار بویوک تاقار وموغول ، تورک ایمپراطورلقلری
حقنده کیمسه بر فکر صاحبی ده کیلدی . بو اثرله برچوق آسیا شهرلری ،
ایمپراطورلری ، صولری داغلری میدانه چیقدی .

نه قدار یازیق !.. قولبه برفرانسز ایکن « چنکیزخان » ایشیدیر ایشیمه ز
اونک بویوک لکنه مفتون اولویور ، اونک شمه لرینی ملتته آ کلاتمای بروظیفه
بیلیور . حالبوکه بزده چنکیزخان اسمی نهایتسز قارا برماضی ایچنده مدفون !..
عرقی بر علاقه سی بولنان عثمانلی تاریخی بیلله اوکایک یابانجی .. فقط بو کونک
بویوک ومحرتم کنجلیکی کورویورم که ماضیسنه مربوط اولمق ایستیور ، کورویورم که
اوراده کندیسنک صمیمی و لکسز دویغولرینی بولمق ، قلبنده کیزله مک ایستیور .
وایشه بن بونک ایچین چنکیز خان نسلنک یاشایاییله جکنه بوتون روحله شبه
ایتمیورم .

۲

« چنگیزخان » تاریخچه سنک ، « یورد » ك : نجي صایسته راست کلن پارچه سنده :
 « چنگیز نه دیمکدر ؟ چنگیز کله سی نرهدن کلیر ؟ » مسأله سی آراشدیریلشدی ، فقط
 مسأله تماماً حل ایدیله میوب ، طوغری به یاقین بعض احتماللرک ذکر یله اکتفا اولمشدی .
 ارضرومده عاکف بک افندیدن آلدیلمز بر مکتوب ، « چنگیز » کله سنک منشأ نی ،
 معناسی بوله یه یاردیم ایدمچك ملاحظه لر ی احتوا ایتدیکی ایچون ، محررینه جوق تشکر
 ایدمرك ، عیناً نشر ایله یورز :

تورک وتورکجه نك اصلى ، تاریخنی بیلمکک نیم ده مراقم اولدیقندن « تورک
 یوردی » نی دقتله اوقویورم . (چنگیز) خان حقنده یازمقده اولدیقنیز مدققانه
 تاریخچه نی ده طبیعی سهوهرک اوقودم . اوراده (چنگیز) کله سنک نه دیمک
 اولدینی ، وزمردن نه وقت کلدیکی تماماً معلوم اولمهدینی بیان بویوریلدیور .
 بورالری بنجه ده یقیناً معلوم دکیله ده یالکیز بولفظک معنا ومناسنه دائر یقینه
 قریب واعتماده شایان بیلدیکم بعض سوزلرک عرضنی فائده دن حالی کورمه دم .

تدقیقات عاجزانه مه کوره (چنگیز) کله سی (چین) ایله (گیز) دن
 مرکبدر . (چین) ذاتاً آددر . حتی تاریخچه ده دخی بیان بویورولدینی اوزره
 چنگیزک ده اصل اسمی (تیموجین) ایمش . معلوم عالیکنزدرک تورک وتاتار
 مشاهیرینک اسملری اکثر یا قوت وقدرته دلالت ایدر کله لردن مرکب اولور :
 قیلج آرسلان ، تیمورطاش ، تیمورچین ، اوزدمورکی . (چین گیز) ده بوله در .
 (چین) اصل تورکجه ده (دوغری وکرچک) معنارینه درک کرک ذوات
 وکرک معانی حقنده استعمال اولونور :

« چین دورور زلفینککه جادولینغ آنی یالغان ایماس »

یعنی : زلفککه جادولق اسنادی کرچکدر ، یالان اولماز .

(گیز) دخی اوقک کریشه کچن اوچی وبایراق سَر نی کیبی معنالر کایر .
 عثمانلی تورکجه سنده کافک فتحیله (اوق گزی) دینلیردی . اوحالده (چین گیز) ک
 معنای ترکیبسی (دوغری ومصیب اوق) یاخود (دوغری وجدی بایراق سرنی)
 دیمک اولور . مع مافیه بو قیل آدلرک هپسندمه معنای ترکیبی آرانماز سانیرم .
 مورخ (لئون قاهون) ك « چنگیز مونغولجه اکیلمز ، بوکولمز معنانه در »

دېمه سی دخی دېدېکمی مؤیددر . چونکه تورکجه ايله مونغولجه نك بری برینه قرابت و مشابهتی لسانیتونجه مسلمدر . لکن یوقاریده کوستریلن مثالره واوزمانلر یعنی (هجری ۶۰۲ میلادی ۱۲۰۶) تاریخلرنده اویغور تورکجه سنک اوطرفلری قاورایوب لسان ادبی و عمومی اولمهنه باقیلیرسه تورکجه اولمهنده شبهه قالماز . بوتقصیلدن آکلاشلدیغنه گوره چنگیز اسکی اسمنی بوس بوتون دیکشمه مشدر؛ یالکیز بیر جزئی دیکشمه مشدر . اوده کنديسنک می یاخود (قورولتای = مجلس اعیان) ک می رایيله اولدیغنی بیله م . فقط هر حالده (تیمور) آدینک تبدیلی میذول اولمهندن دولایي اولسه کرکدر . چنگیز لفظنک قدسیته دائر اولان زوایسلر بوکا مناقض دیکلدر .

عاکف

سیاست

مشروطیتک اک قیسه وساده تعریفی : « اهانیک مملکت اداره سنه آرز چوق قاریشه سی » در . بو قاریشه نك درجه سنه کوره مشروطیتک ده انواعی اولور : بعض مشروطیتلرده خلقک آنجق برقمی ، اوده معین بعض مسأله لره اشتراك ایده بیلور؛ فقط اوبله مشروطیتلرده واردرکه مملکتک بوتون اداره سی ، اهانیک آلیته کچمشدر ؛ ایسته بوسوک نوعده ملت حقیقه " حاکمدر ، « حاکیت ملیه » موجوددر . ملنک ، یعنی افراد اهانیک تماماً اجرای حکومت ایتمه سی شویله طورسون ، امور حکومت بر آرز قاریشه بیلمه سیچون بیله ، سوبه فکریه و علمیه سنک خبی یوکک بولنسی الزمدر . یوقسه ، فالجیلرله ، منجملرله ، رؤیالرله ، حاجی ولینک بایراقلریله حاکیت ملیه ادعاسنه قالیشانلرک ، اه اسیرکسین ، بیانچیلره محکوم اولمهندن پک قورقیلور . بر مملکتده اداره مشروطه تأسسی ایسته یلر ، هرشیدن اول اهالی (Citoyens) ، یعنی کندي کندیلری و مملکتلری اداره یه آرز چوق مستعد بر خلق حاضرلامالیدرلر .

بو جهته ممالک عثمانیه ده خلق کندیلرینه اک یاقین واک معلوم مملکت ایشلرینه قاریشديرارق « اهالی » حاضرلایان « اداره ولایات » قانونی ، جدأ مهم بر قانوندر . بز بو قانونه دائر قارلریمزه بر فکر ویره بیلمک ایچون ، مذکور قانون لایحه سی مذاکره و تعدیل ایدن برنجی مجلس مبعوثان انجمن مخصوصنک مضبطه محرری احمد فرید بکدن « تورک بوردی » ایچون بر مقاله یازماسنی رجا ایتدک ، فرید بک افندی رجاضری اسعاف ايله آتیده کی مقاله بی یازدیلر . کندیلرینه تشکرله درج ایدیورز :